

Yerel Yönetimlerde Çevre Etiği Üzerine İncelemeler

Ayşe YILMAZ

Doğa ve Çevre Derneği Yönt. Kurulu Üyesi
ay@yereilyonetim.net

1. Özet

Yeryüzündeki tüm canlılar, canlılarla birlikte insanlık, günümüze kadar eşsiz düzeyde çevre sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Hali hazırda bu sorun modernleşme, kentleşme, sanayileşme çabalarıyla katlanarak devam etmektedir. Artarak devam eden çevre sorunu kırsal alan ve tarım topraklarına yansımıştır. Etik ilkelerinin belirli yaşam alanlarına uygulanmasıyla birlikte ahlakilik ilkesini ahlak bağlamında yorumlayan somut ve özel bir etik ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimlerin çevre yönetiminde koruyucu, önleyici, onarıcı, yapıcı, geliştirici özellikte görevleri ve sorumlulukları vardır. Merkezi idarenin taşra teşkilâtı ve yerel yönetimlerde görev yapan yöneticilerin çevre sorunlarına yaklaşımları ve etik anlayışları, çevreye ilişkin görev, yetki ve sorumlulukların yerine getirilmesi bakımından anlamlıdır ve önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Etik, Merkezi İdare, Taşra Teşkilatı, Çevre Sorunları

2. Yerel Yönetim ve Çevre Etiği

Yerel Yönetim Nedir ve çevre Etiği deyince akıllara neler geliyor? Önce bu iki kavramı tanımlayalım. Yerel Yönetimlerin birden çok tanımı vardır. En geniş, en kapsamlı ve en anlaşılır tanımını yapmak gerekirse; Belli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluk üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılayan, ekonomik kültürel zenginliğe ve refaha ilişkin yerel hizmetleri genel yetki ile kendi sorumluluğu altında yerine getiren, işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, çoğulcu ve katılımcı demokratik ilkeleri hayata geçiren, yetkilerin yerel halka en yakın yönetim birimlerince kullanıldığı kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk demokratik bir yönetimdir”¹

Çevre Etiği: İnsan ile doğal çevreleri arasındaki ahlaki ilişkilerin sistemli olarak incelenmesidir. İyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olanın niteliğini araştırır. Çevre etiği, ahlak kurallarının insanların doğal dünya karşısındaki davranışlarını yönettiği ve yönetmesi gerektiğini varsaydığından bir çevre etiği kuramı, bu kuralların neler olduğunu, insanların kimlere ve nelere

¹ Fidan, Ahmet, (2007), **Yerel Yönetim Nedir**, Türkiye Yerel Yönetim Portalı, (Erisim Tarihi: 03/03/2014)

karşı sorumlulukları bulunduğunu açıklamak ve bu sorumlulukların neden haklı olduğunu göstermek zorundadır.

Yerel Yönetimde etik kavramı anayasal düzenlemelere rağmen "çevre etiğine" ters düştüğü olmuştur. Nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağı yerel yönetimlerce iyi bilinmesi gerekir. Yöneticilerin inisiyatif kullanması muhtemel durumlarda astlara, şirketlere, birimlere, vatandaşlara zarar verecek bir durum yaratmamaları gerekir. Çeşitli açmaları olan etiğin bazıları evrenselidir. Evrensel olmayanlar ise daha çok Türkiye ve düşük gelirli ülkelerin yanı sıra hızla gelişmekte olan ülkelere özgüdür. Yürürlükte olan ekolojik etkilerin pek çoğu ütopyik yada çok soyuttur. Özellikle Türkiye’de planlama etiğiyle ilgili basında, bültenlerde ve çeşitli basın haber mecmualarında yer alan etik olmayan davranış ya da eylemlerde bulunan belediye başkanlarından bahsetmektedirler. Bu sorun büyükşehir belediyelerini en büyük sorun alanları olmuştur. Planlama etiği uluslar arası ve ulusal literatürde farklı argüman ve farklı yönleriyle tartışılmıştır. Sadece etik kodla kurallar, etik olmayan davranış ve eylemlerin önüne geçilemez.²

1982 Anayasası’yla yapılan hukuki düzenlemede çevre kirliliğini önlemek devletin ve vatandaşın bir görevi olarak yasallaştırılmış. Herkesin miras ve mülkiyet hakkına sahip olduğunu yalnız kamu yararı için sınır koyulabileceği ve bu hakların kamu yararına ya da aleyhine kullanılmayacağı bildirilmiştir. Bu yasa hükmüne göre kentsel gelişme ve imar için kamu yararı temel ilke alınarak kanunun çıkarı gözetilmiştir. Yasal çerçeve yerel hükümetlerde planlama etiği incelendiğinde kentsel imar meşruiyeti ve idari meşruiyete dikkat edilmeli.

2.1. Etik Kuramı ve Çevre

Etik, esasında bir eleştirel irdelemeden başka bir şey değildir; nitekim etik yargılar oluşturmak, öğütler vermek, neyin gerekli ya da zorunlu olduğuna ilişkin değerlendirmeler yapmak, normatif etik ile uğraşmak anlamına gelir. Normatif kararlar, insan davranışlarına yön verir, “suni gübre kullanımı azaltılmalıdır” “sinek ilacı daha az kullanılmalıdır” gibi bu ve buna benzer örnekler verilebilir. Felsefi etik ise bir sonraki soyutlama düzeyidir. Bu çerçevede, normatif yargıları ve bunları destekleyen nedenler çözümlenir ve değerlendirilir. Bu düzey, normatif savları savunmak

<http://www.yerelyonetim.net/yerel-yonetim-nedir/123/https://bucekboun.wordpress.com/2013/02/16/cevre-etigi-cevre-felsefesine-giris/>

ve açıklamak için başvurulmuş genel kavramlar, ilkeler ve kuramlar düzeyindedir. Felsefecilerin bu düzeyde ve alanda verebilecekleri çok şeyleri olduğu için kendilerini oldukça rahat hissederler.

Normatif kararlar insan davranışlarına yön verir. Fabrikalar çevreyi kirletmemeli, atıkların çevreye zarar verip, kirletmemesi için önlem alınmalı, ormanlar ve tarım alanları talan edilmemelidir, nükleer enerji santralleri doğru alanlara yerleştirilmelidir gibi örnekler verilebilir. Nesli yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan türler korunmalıdır gibi normatif kararlar açık veya kapalı bir şekilde belirli bir etik davranış ölçütü veya kuralına dayandırılabilir. Bu anlamda çevre etiği; felsefenin çevreciliğin büyük bir bölümünü oluşturan bu normatif yargıları sistemli bir biçimde inceleyen ve değerlendiren bir dal olarak nitelendirilebilmektedir. Çevre etiğinin konusu da doğadır. Tüm doğa ve doğada yaşayan, yer alan tüm varlıkları içine alacak şekilde inceler, irdeler.

Etiğin temel prensiplerinden biri eşitliktir. Yerel yönetimlerde eşitsiz durumlar ortaya çıkmaktadır. Tapu tahsis belgesi verilirken izinsiz yerleşmeler yasallaştırılmıştır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yerel Yönetimler ortak çalışmalarla işbirliği yaparak “etik olmayan” bir durumu ortaya çıkarmışlardır. Bu durum popülist politikalara dönüşmüş oy kaybetme kaygısından oy kazanmak amacıyla arazinin bir araç olarak biriktirilmesine yol açmıştır. Yasal düzenlemelerle imar afları çıkartılmıştır. Bu sağlıksız yerleşim planlama ve kentsel gelişme bağlamında pek çok etik probleme sebep olmuştur. Hazine arazilerine belli bir gruba ve kaçak yapı gece kondu tahsis edildiğinden etiğin temel prensibine ters düştüğü için etik dışı kabul edilebilir. İmar uygulamaları ve planların kamu yararı gözetip gözetmediğinin denetleyicisi yoktur. Buda imar planları plancılar nezdinde sağlıksız kentsel alanların oluşmasına neden olmuştur. Sosyal ve teknik altyapı standartlarını planlama zorunluluğunu ortadan kalkmıştır. Etik ve sağlıklı olmayan bu yasalar halen yürürlükte olduğu için yer yer kentsel alanlarda spekülasyon gelişmelere konu olmaktan kaçamamıştır.³

2.1.1. Kırsal Alanda Çevre ve Çevre Etiği

Kırsal alanda mülki idare sisteminin ve yerel yönetimlerin sorumlusu il özel idareleri ve köyler yetkili ve görevli idarelerdir. Belediyeler dışındaki alanlarda yerel yönetimden il özel idareleri ve köyler sorumludur. Bu nedenle kırsal çevre etiği yaklaşımında il özel idareleri ve köylerin yetki,

³ YIGIT Vural, Çevre Etiği NK Öztürk Todaie.gov.tr

Bayram Coşkun ve N. Kemal Öztürk, “Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Etik” TODAİE, ÇYY, C:11, sayı:2, Ocak 2002.

görev ve sorumlulukları önem arz etmektedir. Bu çalışmada yerel yönetimlerden kırsal alanda görevli olan İl özel İdareleri ve Köylerin çevre etiği yetki, görev ve sorumlulukları araştırılacaktır.

Özel idareler bir alan yönetimidir. Belediye sınırları ile mücavir alan dışı yerler özel idarelerin ve köylerin yönetimi altındadır. Merkezi yönetimin yapmak zorunda olduğu işlerin büyük kısmı il özel idareleri ve köylere bırakılmıştır. Tarihi, doğal çevrenin korunması yerel yönetimlerin en önemli görevleri arasındadır. Bu görevlerin zor olduğu, dolayısıyla iyi bir plan ve koordinasyon gerektirdiği bir gerçektir. Amaç ve hedefleri belirlemek için eldeki öz kaynakları iyi tanıyıp bilmek ve ona göre hareket etmek gerekmektedir. Yeterli kaynak yok ise kaynak temin etme yoluna gidilmelidir. Yol, su, konut, çevre, eğlenme, dinlenme, temizlik vb. hizmetlerdir. Bu hizmetlerin arasında diğer hizmetleri etkilediği için çevre daha kapsayıcıdır. Esasen çevre sorunlarını merkezi idarede halletmek çok zordur.

Çevre sorunları esas olarak merkezi idare eliyle çözülmesi çok zor olan sorunlardır. Türkiye'deki merkezi idarenin örgütlenmesine bağlı olarak sorunun çözümü görevi büyük oranda yerel yönetimlere verilmiş gibi görünse de zaman içerisinde merkezi yönetim yerel yönetimlere bazen yetki aktarmakta bazen de ortaklaşa çalışmaktadır. Nitekim son zamanlarda çevreye ilişkin görev ve hizmetlerin yerel yönetimlere aktarılmasına ilişkin bir eğilim olduğu görülmektedir.

Kentsel ve kırsal yörelerde yerel hizmetleri yürütmekte yeterli kaynağa sahip değillerdir. Sahip oldukları kaynak ise merkezi yönetim (otorite) tarafından belirlenip ödenen kaynaklardan oluşmaktadır. Yönetim anlayışı bakımından da Yerel Yönetim, Merkezi Yönetimin, (otorite) denetimi altındadır. Görev alanlarında bağımsız karar alma ve uygulama yetkisine sahip değillerdir. Merkeze bağlı olmakla sorunların çözümünde inisiyatifleri sınırlıdır. Çevre sorunları yerel sorunlar olmasına rağmen yerele bırakıldığı halde kendi başına rahat hareket edememektedir. Denetim sağlanamadığı sürece bu durum böyle devam edecektir.

Yerel Yönetimin birimlerinden biri olan İl Özel İdaresi toplumun kalkınması ve kamu hizmetlerini görülmesinde önemli görevler üstlenmelerine rağmen zamanla merkezi kuruluşların verdikleri görevi kendi üstlenmeleri sonucu etkisiz duruma gelmişlerdir. İl Özel İdaresi genellikle çevreyle ilgili ve diğer görevlerinde mali ve hukuksal güce sahip olamadıkları için belediye ve köylere hizmet verememektedirler. Sorunların odağında Yerel Yönetimlerde önemli bir kuruluş olan belediyeler vardır. Çevreyle ilgili yasal düzenlemelerde çevreyi koruma ve geliştirme adı

altında görev verilmemişse bile görevlerinin çoğu da çevreyle ilgili hükümler yer almaktadır. Asıl temel sorun merkezi otoriteni kendi ağırlığını hissettirmesinden yetkiler konusunda yaşanan kargaşa ve karmaşa etik değildir. En önemli konumda olan belediyeler, belediyeler kanunu Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Çevre Kanunu, Büyükşehir Belediye Yönetimi hakkında İmar Kanunu, İş yeri açma, Kıyı Kanunu, Gıdaların Üretimi ve Tüketimi Denetlenmesine dair KHK ile çeşitli görevler verilmiştir. Kural koyma, düzenleme, ruhsat verme, denetleme ve yaptırım uygulama gibi önemli görevleri vardır. Bu yetkilerle çevre yönetiminde etkinlik kazandırılmaya çalışılmıştır.⁴

Köy İdareleri Yerel Yönetimin en küçük ve en son olan idare birimidir. Köy kanunuyla bazı yetkiler verilse de kağıt üzerinde kalmıştı. Köylerin en temel hizmetlerini dahi merkezi idare veya bir kısmını ise İl Özel İdareleri karşılamaktadır. Göçleri artarak devam etmesi düzensiz yapılaşma ve meraların aşırı kullanılması, toprakların fazlaca bilinmesi, erozyon, tarım topraklarında sanayi tesislerinin kurulması çevre yönetiminde etkisiz hale getirmiştir.

Türkiye’de her alanda değişiklik olduğu gibi çevre mevzuatında da hızlı değişiklikler olmaktadır. Çevre kanunundaki değişiklikleri bu değişikliğine örnek gösterebiliriz. Bu değişimler kırsal alanda adaptasyon ve uyumu olumsuz yönde etkilemekte, uzun vadeli planların yapılamamasına yol açabilmektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen kırsal alanda temel altyapı hizmetlerindeki eksikliği tamamlamamış, bu eksikleri gidermede yavaş hareket eden bir ülkedir. Bu sorunun giderilememesi çevrede korumacılık ile kırsal kalkınma hedeflerinin çakışıyor gibi algılanmaması gerekir. Kırsal kalkınma çevre koruma hedefleri ile çakışmadığı halde buna bağlı olarak sorunlar çıkabilir. Şöyle ki; Bir yanlış olsa da kırsal çevrenin önemsenmediği ve ihmal edildiği gibi durumlar ortaya çıkabilir.

Son yıllara doğru çevre politikalarında yetkilerin merkezi yönetimde toplanması olumsuz bir gelişme olarak görülmektedir. Yerel yönetimler alanında yapılan yenilikler özellikle çevre politikaları açısından yetki ve görevlerin yerel yönetimlere aktarılması gerektiği halde bu görevlerin merkezi yönetimde toplandığı görülmektedir.

⁴ <http://www.tubitak.gov.tr/tubitak/Content files/vizyon2023/Isk/ek10>

GÖRMEZ Kemal (2003), **Çevre Sorunları ve Türkiye**, Gazi Kitabevi, 3. baskı, Mart 2003, Ankara, s:9 Des Jardins, **a.g.k.** s:60.

Etik çevre sorunlarının çözüme kavuşturulmasında önemli bir kaynaktır. Bu kaynağın ışığında sorunlara el atıldığında çevre sorunları daha çabuk ve daha kolay çözüme ulaştırıldığından insan çıkarlarına ters düşmeyecektir. Etik yaklaşımının geleneksel işlevlerinden biride rehberlik ve değerlendirme yapmasıdır. Çevre ile ilgili sorunlarda çözümler yapmak ve tavsiyelerde bulunmak için etik ussal bir temel sağlamaktadır.

3. Kırsal Çevre Etiği Kapsamında Çevre Sorunlarına Çözüm Yaklaşımı

Uygulanan politikalar, aşırı tüketim, aşırı nüfus artışı, çevre kirliliği, çevre tahribatı, gibi sorunlarla doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Hükümetler ve yerel yönetim halkın hangi isteklerini yerine getirmesi ya da getirmemesi gerektiği, insanların bu konudaki eğitimleri kamuya hizmet, görev ve yetkinin nasıl yapılacağı, doğal alanların kırsal çevre etiği sorunlarına yanıt araması ve yanıt verebilme çabası açısından düşünme fırsatı vermektedir. Uygulanan politikalar, aşırı tüketim, aşırı nüfus artışı, çevre kirliliği, çevre tahribatı, gibi sorunlarla doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Kanun yasasını hangi politikalarla daha fayda görüleceği gibi konuları gündeme getirmektedir. Böceklerden kurtulma yolunda kimyasal ilaç yerine doğal gübre kullanımının teşvik edilmesinin sağlanması, ilaç kullanımında ölçüyü kaçırmamak gibi daha birçok sorunlar arasından sayabiliriz İnsanların diğer canlı varlıklarla çıkar çatışması durumunda, hiçbir canlı türüne üstünlük sağlamadan canlı veya varlıkların içsel değerlerine saygılı olunmalıdır.

Çevre felsefesinin konusu canlı varlıklar olan etiğin en büyük sorunlarından biridir. Etiğin ilkelerine uyumlu çözüm yolları üretirken tutarlı olmak gerekmektedir. Başka canlı varlıkların içsel ahlaki değerlerini kabul etmek sorun çıkmayacağı anlamına gelmez. Buna rağmen yine de ortaya uyuşmazlıklar, anlaşmazlık çıkabilmektedir. Örneğin otlak ve meralarda alışveriş merkezleri, eğlence yerleri, dağ yamacında herhangi ticari amaçlı işletmeler, maden ocakları gibi yerlerin açılması. Bunlardan başka canlılar zarar göreceği için ahlaki sorun oluşturur.⁵

İnsan dışındaki diğer canlı varlıkları ikinci plana atıp insanı daha üstün kılmamak için kurallar koyulmuştur. Kısaca bu kurallar; 1- öz savunma, 2- orantınlık, 3- en az yanlış yapma, 4- dağıtıcı adalet, 5- telef edici adalet.

⁵ Des Jardins, **a.g.k.** s:291.

⁵ Des Jardins, **a.g.k.** s:298-299.

⁵ Des Jardins, **a.g.k.** s:421-432.

⁵ Mengi ve Algan, **a.g.k.** s:11-13.

Öz savunma, yani kendi kendini savunmada insanın sağlığını, yaşamını tehdit edecek herhangi olası bir durumda diğer canlı organizmalar karşısında insan çıkarlarına öncelik verilmiştir. Bu öncelik dağıtıcı adalete, etiğe ters düşmediği için haklı görülmektedir. Diğer dört kuralda ise insanların hiçbir şekilde tehlike ve tehditle karşılaşmaması durumunda hepsi de temel olan olmayan değerdeki çıkarlar arasında bir ayırım yapmaya dayanmaktadır. Örneğin orantılık ilkesi; moda diye hayvan derisinden ayakkabı, çanta, kürk gibi eşyaların yapımı için bazı hayvanların öldürülmesindeki insan çıkarını doğaya saygı açısından yasaklamıştır.

Çevre etiği ve ekolojik sorumluluk çerçevesinde kırsal alanda çevre sorunlarına çözüm bulmak için dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Ahlaki sınırları canlı merkezli yaklaşım geniş tutmasına rağmen araçsal olmayan, içsel değerlere sahip her nesne ahlaki ehliyet grubuna dahil edilmelidir. Dahil edildiği takdirde ruhsal, simgesel, estetik değerler de gündeme getirilmiş olur.

Canlı merkezli etik, geleneksel kuramlarda varsayılan ahlaki hiyerarşiyi yok sayarak ahlaki düşüncesini doğal dünyanın çoğu yerlerine yayarak etik düşüncede çok önemli ve farklı değişiklik ortaya koymuştur. Fakat canlı merkezli etik bazı çevre sorunlarını çözümleyememiş, buna bağlı olarak çevre merkezli etik ortaya çıkmıştır. Çevre merkezli etik canlı varlıkların yanı sıra canlı olmayan doğal nesnelerin ve ekolojik sistemlerin de ahlaki değerlere sahip olması gerekliliğini savunmuştur. Çevre merkezli etik canlı cansız tüm varlıkların birbirleriyle etkileşimini, bağımlılıklarını anlamaya çalışıp açıklama çabası gütmektedir. Çevre merkezli etiğin bu özelliği, gayreti ve çabası bakımından bireysel değil de bütüncül bir nitelik taşıdığına kanıttır.

Doğaya saygı dört ana temel kavramdan geçmektedir. Bunlar sırayla; 1- kötülük yapmama, 2- karışmama, 3- sadakat, 4- onarımcı adalet.

Bu kavramların ilki olan kötülük yapmama; Hiçbir organizmaya kötü davranışta bulunmama, zarar verecek herhangi bir davranış ve harekette kaçınmadır. Bu ifadeler sadece insana ait bir ahlakı anlattığı için yalnız bu kavramdan insan sorumludur.

Karışmama; Doğada yaşayan, bulunan tüm ekosistem ve canlıların özgürlüğüne karışılmaması ve kısıtlanmaması, sağlıklarından ve besinlerinden yoksun bırakılmamasını ifade etmektedir.

Sadakat: Doğada bulunan, yaşayan canlılara kötü davranmamak, ihanet etmemek, aldatıp yanıltmamayı içermektedir. Aksi davranış sergileyip sadakat kuralını ihlal etmek doğaya saygısızlık yapmış olur. Buna göre her türlü avlanma sorgulanmalıdır. Bir canlı diğer bir canlının

katletme, canına kıyma gibi hakkına sahip değildir, olamaz da... Adaletle zarar verenin, verdiği zararı telafi etmesi öngörülmektedir.

Yeryüzü etiğinin öğelerine şöyle bir bakıldığında geniş ve kapsamlı bir bakış açısının sağlandığı görülmektedir. Kirlenme, korumacılık, doğal alanların korunup gözetilmesi, doğal kaynakların tükenmesi vb. bazı değişik konulara normatif bir kılavuz işlemi görmektedir. Bunun yanı sıra canlı merkezli sistemin yaklaşımı bireycil olmayıp bir bütün olarak sağlıklı bir şekilde sürmesiyle ilgilenmektedir. Yeryüzünü canlı olduğunu varsayarsak, yok olmaya yüz tutmuşsa, hastalanıyorsa, ölüyorsa yeryüzü ahlaki ehliyeti hak etmiştir denilebilir.

4. İl Özel İdareleri ve Çevre Etiği

Etik insanların nasıl yaşadığı ve nasıl davrandığı, hangi norm ve kuralların geçerliliği ile ilişkisi vardır. Çevre sorunu nitelik bakımından ahlaki bir boyut taşırlar. İnsanların nasıl yaşadığı, nasıl davrandığı, hangi norm ve kuralların geçerliliği ile ilgilenmektedir.

Çevre etiğinin ilgi alanında kırsal alanda bulunan yönetim birimlerinin uygulamaları ve normları önemli bir yer arz etmektedir. 1913 yılında kurulan İl Özel İdareleri çevre, bayındırlık, eğitim, sağlık, tarım ve hayvancılık, ormancılık, ekonomi, sosyal yardım vb. alanlarında görev üstlenmişlerdir. İlerleyen yıllarda bazı görev ve yetkiler başka kamu kurumlarına ya da merkezi yönetime (otorite) aktarılmıştır. Yeterli mali kaynağa sahip olmayan İl Özel İdareleri kendilerine verilen görevleri tam olarak değil sınırlı şekilde yerine getirebilmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde yetki ve görev verilmesi ağırlık kazanmış güçlendirilmesi için reform yapılması beklenmiştir. Alan yönetimi birimi olarak kendi görev alanlarında kaynakların açık ve net şekilde belirtilmemiş olmasına rağmen çevre etiği çerçevesinde bazı bazı görev ve sorumlulukları üstlenmek zorundadırlar. Bu sorumlulukların alanı kısaca; sağlık, tarım, sanayi ve ticaret alanlarıdır. Türkiye’de İl Özel İdare yönetimi bir alan yönetimidir. Belediye sınırları ile mücavir alan dışı yerler özel idarelerin ve köylerin yönetimi altındadır.

İl Özel İdaresinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yetki alanı içinde park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ve katık atıkla çevre kirlenmesinin önlenmesi, sahipsiz, başıboş kedi, köpek gibi hayvanlara yönelik hizmetleri, tarihi, kültürel eserlerin ve tabiat varlıklarını yaşatılarak korunması, bu tür hizmetleri yapmak için gönüllü olarak çalıştırıcıların bulunması

yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bu yetkilerin yeterli ve gerekli düzeylerde uygulanabilmesi ve yaşama geçirilmesi, bu kurumların yöneticileri ve çalışanları bakımından etik bir sorumluluktur.⁶

5. Köyler ve Çevre etiği

Köylerde muhtarlar, ihtiyar heyeti üyeleri ve köy derneğini oluşturan üyeler ve köyün oluşumunda yer alan yaşamını köyde idame ettiren köy halkı vardır. Çevre duyarlılığına sahip olmaları hayati açıdan önem taşımaktadır.

Etiğin amacı davranışlara yol göstererek kuralları oluşturmak ve bu kuralları uygulamaktır. Dünyaya saygı mizaç ve değerlerle ilgili olduğundan eylem etiği ve erdem etiği olmak üzere etik kuramın iki yaklaşım türü ortaya çıkmaktadır.

Köy kanunu etik kuramın eylem ve erdem etiği bakımından olumlu içerik ve anlam ifade etmektedir. Kanunla çevre etiği boyutunda birçok hüküm düzenlenmiş ayrıntılara inilerek bir çevre düzenlenmesi öngörülmüştür. Köy yaşamına veya kırsal kesimin yaşam normlarına bakıldığında karşımıza köy kanunu çıkmaktadır. 1924 tarihinde bir yasa olan 442 sayılı köy kanununda çeşitli değişiklikler yapılmış ve günümüzde halen devam etmekte, yürürlükte olan eski bir kanundur. Birçok alanda görev verilen köylere; başta çevre olmak üzere sağlık, eğitim, bayındırlık, tarım, hayvancılık, ekonomi gibi alanlarda sorumluluk yüklenmiştir. Fakat köy kanununun verdiği sağlık, çevre ve temizlikle ilgili görevlerin çoğu mali yetersizlik yüzünden yerine getirilememektedir. 120 civarında görev verilen köylerin köye ait işleri ikiye ayrılır. 1 - Mecburi olan işler, 2 - Köylünün isteğine bağlı olan işler.⁵

Aynı maddede köylünün mecburi işleri yapmadığı takdirde ceza göreceği, isteğe bağlı işlerde ise ceza görmeyeceği, ancak köylünün isteğine bağlı işlerde köy derneğinin yarısından fazlası hükmeder ve vilayete bağlı bulunan köylerde vali, kazaya bağlı yerlerde ise kaymakamın rızasını alırlarsa o iş köylünün mecburi işi sayılıp işi yapmadığı için ceza alacağı hüküm altına girmiştir. Ayrıca olumlu tutum ve davranışların köylere yerleşebilmesi için isteğe bağlı işler zorunlu, uyulması gereken işler haline getirilebilir.

Köy kanunu ile birlikte verilen görevler daha ziyadesiyle merkezi idare tarafından ya da İl Özel İdaresi tarafından yürütülür. En önemli nedenleri arasında diğer birimler gibi yeterli bir kaynak

⁶ Des Jardins, a.g.k. s:280-282.

⁶ Des Jardins, a.g.k. s:361

⁶ Des Jardins, a.g.k. s:258-259

ve bütçeye sahip olmamalarıdır. Genel bütçeden de kaynak ayrılmayarak diğer birimlere işlerini devretmeye, kendi sorumluluklarını, verilen yetki ve görevi bile yerine getirememeye mahkum edilmişlerdir. Yerel yönetim birimlerinde yer alan İl Özel İdareleri ve belediyeler gibi kendi kendini idame ettirecek güce sahip olamamaktadırlar. Köy kanunu eski bir kanun olmasına rağmen o döneme göre oldukça gelişmiş, günümüzde bile uygulanabilmesi ileri bir toplumu öngörerek hazırlanmış olduğunun kanıtıdır. Kanunda toplumun ihtiyaçları da göz ardı edilmemiştir. Fakat mali yetersizlik, insan kaynağının yetersizliği, yerel yönetim anlayışı, demokratikleşme sorunları ve merkeziyetçilik gibi sorunlardan sebep ne yazık ki birçok yararlı ve işlevsel maddeleri hayata geçirilememektedir.

6. Belediyeler ve Etik

Yerel yönetimin en güçlü birimi olan belediyeler çağdaş demokrasi anlayışının temel olgularından sayılan katılımcılık olgusu kolaylıkla uygulamaya koyulduğundan belediyelerle demokrasi arasında yakın bir ilişki vardır. Var olan bu ilişkiyi güçlü kılmaktadır. (çiftçi, 1989) Genel olarak ülkelerin durumuna bakıldığında merkezi yönetim başta olmak üzere demokrasi kültürünün tam olarak yerleşmediği için yerelde bu eksiklik hissedilir. Demokratik uygulamalar işlerlik kazanmadığı takdirde sistemin alt kademelerinde bu işerliğin kazanımının sağlanmasının mümkünü yoktur.(Keleş, 1995)

Etik kuruluna belediyeler hakkında çok sayıda şikayetler gelmektedir. Özellikle belediyelere personel alımında usulsüz davranıldığı, verilen kararlara uyulmadığı yöndedir. İmar uygulamalarında da usulsüzlük yapıldığı, belediye başkanlarının kişisel harcamalarını belediyenin kaynaklarından karşıladığı ve lüzumsuz yere danışmanlık hizmeti alınarak belediye bütçesinin zora sokulduğu gibi daha buna benzer bir çok şikayetler olmuştur.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Elde edinilen bilgiler ve veriler ışığında sonuç olarak yerel yönetimlerde yöneticilerin çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirmesinde çevre etiğinin son derecede anlam ve önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Bazı durumlarda anayasal düzenlemelere rağmen yerel yönetimin çevre etiğine ters düştüğü olmuştur. Bu sebepten yerel yönetimlerce nelerin yapılıp yapılamayacağı iyi bilinmelidir. Etik öncelikle arzu edilen, istenilen bir yaşamın araştırılması ve anlaşılmasıdır. Etik insanı bilgilendirerek geçmiş ve gelecekteki eylemleri aydınlatır. İnsanlar ile doğal çevreleri arasındaki ahlaki ilişkilerin sistemli olarak incelenmesi açısından bu durum yerel yönetimlerde

yöneticilerin problem çözüm arayışına ışık tutacaktır. Yönetimde etkinliğin artması, şeffaflık, hesap verebilirlik, dürüstlük, tarafsızlık ve toplumsal fayda odaklı bir hizmet anlayışı oluşturulmasında etiğin rolü oldukça fazladır.

Yerel yönetimlerde etik ilkelerin belirlenmesi ve uygulanması açısından kurul kararları son derece önemlidir.⁷

Kaynakçalar:

Fidan, Ahmet, (2007), **Yerel Yönetim Nedir**, Türkiye Yerel Yönetim Portalı, (Erisim Tarihi: 03/03/2014)

GÖRMEZ Kemal (2003), **Çevre Sorunları ve Türkiye**, Gazi Kitabevi, 3. baskı, Mart 2003, Ankara, s:9

Mengi ve Algan

ALADA, Adalet Bayramoğlu (1993) **“Yerel Yönetim ve Ahlak”**, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı-IULA_EMME Yayını, Kent Basımevi, İstanbul,1993.

COŞKUN Bayram ve N. Kemal Öztürk, “Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Etik” TODAİE, ÇYY, C:11, sayı:2, Ocak 2002.

ABYMO Dergisi Sayı 40 - (2015) – (113- 127)

<http://www.yerelyonetim.net/yerel-yonetim-nedir/123/>

<https://bucekboun.wordpress.com/2013/02/16/cevre-etigi-cevre-felsefesine-giris/>

<http://www.tubitak.gov.tr/tubitak/content/files/vizyon2023/lisk/ek10>

Kent Akademisi

⁷ ABYMO Dergisi Sayı 40 - (2015) – (113- 127)